

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

תוכן

- א. עירוב מקוואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן 1.
- ב. הולך לו זיתים 3.

דף טו.

א. עירוב מקוואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן

כבר התבאר במסכת חגיגה דף כב. שהבא¹ לערב מקוה פסול² או חסר עם מקוה כשר³, להכשיר⁴ על ידי "השקה"⁵, או ששניהם חסרים⁶ ובא לערבם כדי שיהיה שיעור מקוה בין שניהם להכשירם, צריך שיהא נקב שביניהם רחב כשפופרת הנאד⁷, וקילוח המים יהיה כרוחב הנקב⁸. כלומר שהנקב

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רא נב

² שפסולו מן התורה, אך הפסול מדרבנן סגי בכשערה כבשו"ע שם סעיף נ"ג. ש"ך קט אולם דעת המ"ז שאף בפסול דרבנן צריך כשפופרת הנאד. ומ"מ לגבי רוב מקוה שאובין ובא להכשירו בהשקה מועיל בשעורה כמבואר בסעי' נג.

³ ואם המקוה חסר אין מימיו עמוקים ואין שייך למבול מחמת שאין בו כדי לכסות גוף המובל יש להחמיר שלא לשיק על ידו מקוה חסר. עיין חת"ס ריב ובפ"ת ס"ק טו

⁴ ומותר לעשות כן בשבת. דרכ"ת רפד מהשמלה צב

⁵ וילפי' ליה ב תורת כהנים (ספרא) שמיני פרשה ט סוף פרק י אות ב "מנין אם טמא יטהרנו תלמוד לומר מקוה ומעין יהיה טהור אין לי אלא מעין את המקוה מנין מקוה, את המקוה, מקוה, את הבור, בור את הבור, בור את המקוה מנין תלמוד לומר מעין יהיה טהור בור יהיה טהור ומקוה מים יהיה טהור".

⁶ בשו"ת קנאת סופרים בהשמות לשירי טהרה סי' נ"ה ע אם זה התיקון נכון עפ"י הדין מ"מ אינו נכון כי זה הועיל רק לדיעבד או ליחיד שאין בו חשש מראית עין אבל לרבים הוי ודאי חשש מראית עין שיאמרו כי מובלין בפחות מ' סאה ובפרט בזמנינו ודאי צריך לחוש ללעז ולזות שפתים כי רבו פי דוברי שקר והאוהבים להטיל מום בכשרים ועוד בפחות ממים מ' סאה בודאי לא יעלה זרת למעלה מטבורה עכ"ל שם והנה לענ"ד בודאי צריכין לחוש לכתחלה לדברי רב האי גאון וצדיק ז"ל אך אם לדין יש תשובה כי אין בידינו להוסיף גזירות מראית עין מה שלא נמצאו בתלמוד ופוסקים ראשונים דאז ה' כן להוסיף דינים למאות בכל לאו שבתורה מפני מראית העין הגם שמותר מה"ת ואכמ"ל, ועיי"ש עוד בקנאת סופרים מה שכ' איך להמשיך שיהי' בהמקוה גופה מ' סאה ועצה היעוצה לעשות חריץ יותר מד' טפחים ובקצה המקוה יהי' נמוך קצת וירד ממקום גבוה קצת למקום נמוך ואז ימשך המים בנקל ממנו וכ"ז אם אין בהמקוה כ"א סאין אבל אם יש בה כ"א סאין אז יוכל לחברה למי הבאר ול"ש בזה עוד חשש מראית עין עכת"ד. דרכ"ת שם רפה

⁷ קומטר 5 ס"מ היקף 15 ס"מ

⁸ רמ"א וש"ך שם קי

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

יהיה מלא במים, ואם הנקב גדול משפופרת הנאד⁹, מספיק שיהיה במים כשיעור שפופרת הנאד, ועל יד השקת שניהם הוכשר. אולם בכל אופן צריך שבמקוה החסר שטובל בו מים כדי לכסות גוף הטובל כדין¹⁰ שהוא לערך 125 ס"מ.

ושיעור שפופרת שנותנין¹¹ בפה הנאד¹², צריך להיות בעובי השפופרת עצמה וחללה, ושיעורו חכמים שהוא בעובי שתי אצבעות הראשונים מהארבעה שבפס היד¹³, כשמסובבם לכאן ולכאן בחלל הנקב בריוח, בין שהוא מרובע בין שהוא עגול. ולפי מידות ימינו¹⁴ שיעורו היקף 15 ס"מ קוטר 5 ס"מ לחזו"א ו38 מ"מ לר"ח נאה. ונהגו שיהיה ברוחב 60 מ"מ שלא יהיה חשש שיסתם הנקב אחר כך¹⁵.

ולפיכך מחברים את בור המקוה עם אוצר מי הגשמים על ידי נקב (60 מ"מ) שביניהם, ונהגו להניח צינור פלסטיק בנקב ההשקה עוד קודם יציקת הכותל ואח"כ יוצקים את הכותל¹⁶. אולם לא יחבר שני בורות משתי צידי אוצר מי הגשמים, לפי שלפעמים מקוה אחד ריק והשני מלא ובשעה שטובלים בשני נזחלים המים מהאוצר לריק וזוחלים פסולים לטבילה¹⁷.

⁹ שכתב בשם יש מי שמחמירים שצריך טפח כשיעור מוציא רמון ולמדו זה ממה שב' הגה"ק בעל התניא בתקון מקוה שלו – מכל מה שראיתי ושמעתי בזה פשוט מאד דאין מקום להחמיר בזה – וכי אפשר לחלוק על הלל"מ של שיעור שפופרת הנוד המוזכר במשנה פ"ו מ"ז ובחז"ל ופוסקים אין מספר. והתניא איירי בענין אחר. שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן קד

¹⁰ כמבואר בשו"ע קצח לה שם, ואם צריך יכול להעלות גובה המים על ידי עצים ואבנים.

¹¹ תפארת ישראל – יבין מסכת מקוואות פרק ו משנה ז

¹² שו"ע ונו"כ שם מ

¹³ אף על גב דבכל דוכתא סתם אצבע היינו האגודל והכא פירשו שהם הסמוכות לאגודל

¹⁴ יש מי שמחמירים שצריך טפח כשיעור מוציא רמון. סוף דבר שדבר פשוט שדעת גדולי הפוסקים דאין מקום לחומרא זאת – מן הדין – רק אם מי שהוא יחמיר או קבל בן מרבנותיו חלילה להקל לו – אבל להורות לרבים אין לנו – וכן עשינו פה מעשה בזכרון מאיר – וכן דעת גאון ישראל בעל חזון איש בספרו – ולמעשה לעשות ב' אצבעות חוזרות דהיינו בערך ה' סנטימטר בעגול – וכן הוא הלכה למעשה בתקון המקואות של ירושלים הועתק בספר היקר ארץ החיים סי' ר"א סי' נ"ב יע"ש – וכה ראיתי בס' שיעור מקוה להגרא"ח נאה ז"ל דף קס"ה – מביא שם תקון מקואות הלכה למעשה מהגאון הצדיק רי"ח זוננפלד ז"ל – וכתב לצאת כל הדעות – ובכל זאת העתיק לדינא חבור מקואות שיעור שפופרת הנוד – רק כ' שצריך לעשותו גדול ככל האפשר – ובכזה גם אנו מחמירים אבל לא שיעור טפח – והיות הדברים פשוטים – אקצר בזה. שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן קד, בן בשו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן כג

¹⁵ שערי מקואות שם ס"ק רכח

¹⁶ שם ועיי"ש משו"ת דברי חיים ב צו מובא בדרכ"ת שם שחשש שלא לעשות נקב ההשקה מעל המדרגות משום חשש קמפרס ועל אף שהאחרונים תמחו על דבריו, שהרי אין כאן חשש מכיון שהמים כבר נחו ולא יזבו עוד למטה אך נוהגים לכתחילה לחוש לכך.

¹⁷ חזו"א יו"ד קכג ה

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

לאחר שנתערב הפסול עם הכשר, אפילו רגע, נשאר לעולם בהכשרו, כל שיש בו ארבעים סאה¹⁸ אפילו נסתם הנקב אח"כ. כגון שהשיק מים שאובים למקוה, מכיון שהושק פקע ממנו שם שאובים וגם אם ייסתם הנקב ישאר לעולם בהכשרו. ויש מסתפקים בכך¹⁹, וטוב להחמיר לכתחילה שלא ייסתם הנקב ושלא ייטבול אם נסתם²⁰.

דף טו:

ב. הולך לו זיתים

הרגיל בזיתים קשה לשכחה, כמבואר בגמ' הוריות יג: אולם אין זה אלא בעמי הארצות האוכלים, אבל האוכלים בכונת האכילה כנודע²¹ ליודעי ח"ן²² מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה²³.

¹⁸ ט"ז שם סב וש"ך שם קיא מהב"ח ופרישה בשם מהרש"ל וכן מבואר בתשובת הרא"ש כלל ל"א דין ב' ודברים פשוטי' הם.

¹⁹ רבינו ירוחם כ' שנסתפקו המפרשים אם נשאר השאוב בהכשרו או כיון שנסתם הנקב חוזר ולפסולו כבתחלה ומביאו ב"י וד"מ.

²⁰ ש"ך שם קיב ועיי' בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' רי"ב שכ' שלית מאן דחש להחמיר בד' הש"ך בזה וכן עשה מעשה להקל ע"פ גדולי הדור בפ"ב עיין שם ובשו"ת משברי ים סי' י"ד שהאריך והעלה ג"כ להקל כד' הנוב"י והחת"ס הנ"ל דאין להחמיר כהש"ך בזה עיין שם. דרכ"ת שם רפח

²¹ הרב החסיד מהר"י צמח בהנהגותיו כתב משם האר"י ז"ל, בענין הדברים המשכחים כגון זתים וכיוצא בהם, אין זה אלא לעם הארץ, אבל לאוכל אותם בכונה מוסיף זכירה. צמ"ח. ונ"ל שהאוכל אותם הדברים בתוך הסעודה שאז פטור לברך עליהם צריך לכונן הברכה בלבד וזהו כונת הרב, עכ"ל. וכתב על זה בברכי יוסף או"ח קנז ס"ק ב' ולי' ההדיוט נראה פירושו דחוק, ויותר נראה פשוט דעל כונת האכילה קאמר האר"י.

²² והכוונה לזתים כשאוכלם יכוין א"ל אלה"ם מצפ"ן שהם גי' זי"ת. נגיד ומצוה. והוא מפסוק אל אלהים ה' הוא יודע וכו' אלא שההוי"ה מתחלפת בא"ת ב"ש אל שם מצפ"ן כנודע. כף החיים קנז ס"ק בז

²³ מנ"א קע יח, הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספר זכרון העיר דא"ך שלח לו זיתים והא קי"ל (סוף הוריות) דהרגיל בזיתים קשה לשכחה, ואף על גב דלא נזכר קשה לשכחה רק "ברגיל" בזיתים מ"מ כאן משמע קצת דהביא לו זיתים לאכלם בקביעות. וכתב דאפשר דכיון שהיה שנת בצורת לא הקפיד על זה. עוד כתב דיש ליישב עפ"י מש"כ המנ"א (סי' ק"ע) בשם כתבי האר"י דרך בעם הארץ הם קשין לשכחה, אבל האוכל בכונה כנודע מוסיפין לו זכירה, דהוא מתקן אותם.

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

י"א²⁴ שהאוכל זתים כבושים בחומץ ותבלין²⁵ אין בהם חשש. ויש חולקים²⁶.
ויש מתירים²⁷ אפילו חיין, אם אינו רגיל באכילתם אלא אוכל לפרקים²⁸.

²⁴ מה שאין נוהגין לזוהר מזיתים, אף הנזהרין מדברים המביאין לידי שכחה. נ"ל עיקר טעמן הוא, משום דמשמע להו שלא נאמרו דברי הגמרא אלא באוכלין לחין חיין וקובע סעודתו עליהן. משא"כ באלו הכבושים שאין אוכלין אותן אלא לקינוח. וראיה לדבר שאין חשש בזיתים כבושים, מר"י החורני פ"ק דיבמות ור"י דאכל זית מליח פרק כ"מ ברכות לט. מור וקציעה סימן קע, ואפשר לפרש טעמו שהוא משום שאינם עומדים לשמן, על פי מש"כ בחדושי אגדות למהר"ל הוריות שם וז"ל והרגיל בזתים. פי' כי השמן זית מיוחד לחכמי' ושכל, מפני שממנו האור אשר השכל דומה לו, והזתים אשר הוא נושא אל השמן, שבתוך הזית הוא שמן מוכן לשכחה. כי השמן הוא נבדל מן הזית, ומפני שהשמן נבדל מן הזית הוא נבדל לגמרי שזוהו מיוחד לאור ולשכל, והנושא אשר השמן יוצא ממנו, כי הנושא אשר השכל עומד בו הוא חמרי, והוא משכח השכל כאשר הוא מוטבע בו. לכך כאשר אוכל הזתים הוא משכח תלמודו, כאלו השמן מוטבע בגוף הזית. וכאשר אוכל השמן שהוא בפני עצמו והוא נבדל מן הזית הוא יפה לחכמה, כי הוא אור לגמרי [והזית אשר השמן יוצא] ממנו הוא הפך זה שהוא מסוגל אל הפך החכמה לכך הוא מסוגל [לשכחה].

²⁵ ועיין במאירי הוריות יג: "וכן לשמור עצמו מהדברים המשכחים והמטמטמים את הלב כלב בהמה וזיתים מלוחים וכיוצא באלו הענינים על הדרכים שהתבאר ענינם בספרי הרפואות". ואולי יש לחלק בין מלוחים לכבושים. ועיין בכף החיים שם "ונראה דגם לדברי המו"ק ה"ד אם כבושין במלח או בחומץ ותבלין אבל אותן הזיתים השורין אותם במים לבד בלי מלח להסיר מרירותם ונשאריהן כמו שהם חיין הרי אלו משכחין, ונראה דגם בכבושין במלח וכו' יש להחמיר ולכוין וכמ"ש היפ"ל".

²⁶ בספר זכרון מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל חולק ע"ז והביא ראיות דעיקר אכילת זיתים היתה בכבושים וא"כ כשאמרו הרגיל בזיתים משכח תלמודו הכוונה אף לזיתים כבושים. ומ"מ אינו משכח רק להרגיל בהם, אבל לא להאוכלם לפרקים. וממ"ש בברכות (מ, א) הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום וכו' הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום וכו', משמע דאחת לשלשים יום עדיין מקרי רגיל. אבל ביותר מכן אינו משכח, וא"כ י"ל שר' יוחנן לא אבל ברגילות. אבל מר"י החורני קשה ששלח לו ר' צדוק זיתים לחים מגולגלים בחבית לפי ששמע שאוכל פת חרבה במלח, הרי ששלח לו לאכילת יום יום. ועיין לעיל מה שתירץ. ובהוספות מכת"י של רבינו המו"ק לסדורו (בכסא שן מדרגה ב' בסופה) כתב "ובכמה דוכתי בגמרא מוכח דזיתים כבושים מעלו והם אכילת ת"ח כדאיתא פ"ק דיבמות בר' אלעזר בר' צדוק ששלחם לר"י החורני. נראה שעיקר ראייתו מיבמות שהיא ראייה אלימתא וכנ"ל. ונ"ל דמה שכתב כאן בכבושין שאין אוכלין אותן אלא לקינוח, ה"ה כשאוכלין אותן ללפת בהן את הפת, וכמעשה דר' יוחנן החורני, וכוונתו לומר שאין קובעין סעודה עליהם מחמת חריפותם, לפיכך אינם קשים לשכחה. אבל בלחים חיים שאוכלם לעיקר סעודתו זה משכח תלמודו.

²⁷ בקו' זכרון מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל (עמ' י) דקדק בלשון הרגיל, וכתב דר"ל שאוכל הרבה, אבל לפרקים שרי ע"ש.

²⁸ ועיין במש"כ הגאון רבי בצלאל שטרן ז"ל בקובץ כרם שלמה (שנה מ"ז קו' א' ע' לו), דהיינו דוקא כשאוכלם זה אחר זה בשתי סעודות או בשני ימים, אבל אם אכל זיתים היום, ובסעודות שלמהר לא אכל, ושוב אכל למחר, לא מקרי רגיל, דצריכות שתי האכילות להיות סמוכות זל"ז, ובהפסקת שתי סעודות ודאי חשובה הפסקה, שהרי עד שלא התרגל בזיתים ע"י ב' אכילות התרגל ביניהן שלא לאכול ע"י ב' הפסקות.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>